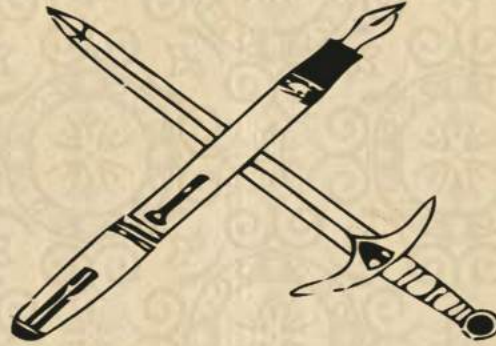

SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
FEN-EDEBİYAT FAKÜLTESİ

SAVAŞ VE EDEBİYAT SEMPOZYUM BİLDİRİLERİ

CİLT 2

Editör
Prof. Dr. Yılmaz DAŞCIOĞLU

SAKARYA ÜNİVERSİTESİ - 2016

SAKARYA
ÜNİVERSİTESİ

SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
FEN-EDEBİYAT FAKÜLTESİ

ULUSLARARASI
**SAVAŞ VE
EDEBİYAT**
SEMPOZYUMU

16-18 Aralık 2014
SAKARYA

BİLDİRİLER KİTABI
II. CİLT

Sempozyum Onursal Başkanı

Prof. Dr. Muzaffer ELMAS

Sempozyum Başkanı

Prof. Dr. Yılmaz DAŞCIOĞLU

Düzenleme Kurulu Üyeleri

Yrd. Doç. Dr. Gülsemin HAZER

Yrd. Doç. Dr. Okan KOÇ

Yrd. Doç. Dr. Hülya ÜRKMEZ

Arş. Gör. M. Mustafa ÖRÜCÜ

Arş. Gör. Samet ÇAKMAKER

Arş. Gör. Elmas KARAKAŞ

Arş. Gör. E. Neşe DEMİRDELER

Okt. Serhat DEMİREL

Okt. Hürdünya ŞAHAN

Danışma ve Bilim Kurulu

- Prof. Dr. Alaattin KARACA (KARAMANOĞLU MEHMET BEY ÜNİVERSİTESİ)
Prof. Dr. Arif BİLGİN (SAKARYA ÜNİVERSİTESİ)
Prof. Dr. Arif ÜNAL (SAKARYA ÜNİVERSİTESİ)
Prof. Dr. Ahmet BOSTANCI (SAKARYA ÜNİVERSİTESİ)
Prof. Dr. Bayram Ali KAYA (SAKARYA ÜNİVERSİTESİ)
Prof. Dr. Çiğdem BALIM (INDIANA UNIVERSITY, ABD)
Prof. Dr. Engin YILMAZ (SAKARYA ÜNİVERSİTESİ)
Prof. Dr. Fazıl GÖKÇEK (EGE ÜNİVERSİTESİ)
Prof. Dr. Hakan YAVUZ (UNIVERSITY OF UTAH, ABD)
Prof. Dr. Hülya ARGUNŞAH (ERCİYES ÜNİVERSİTESİ)
Prof. Dr. İlyas ÖZTÜRK (SAKARYA ÜNİVERSİTESİ)
Prof. Dr. İsmail GÜLEÇ (SAKARYA ÜNİVERSİTESİ)
Prof. Dr. İsmet EMRE (BARTIN ÜNİVERSİTESİ)
Prof. Dr. Kazım YETİŞ (İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ)
Prof. Dr. Kerima FİLAN (SARAYBOSNA ÜNİVERSİTESİ)
Prof. Dr. M. Mehdi ERGÜZEL (SAKARYA ÜNİVERSİTESİ)
Prof. Dr. Mustafa APAYDIN (ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ)
Prof. Dr. Nazım Hikmet POLAT (NİĞDE ÜNİVERSİTESİ)
Prof. Dr. Ömer Faruk HUYUGÜZEL (GEDİZ ÜNİVERSİTESİ)
Prof. Dr. Önder GÖÇGÜN (EMEKLİ ÖĞRETİM ÜYESİ)
Prof. Dr. Ramazan KAPLAN (BARTIN ÜNİVERSİTESİ)
Prof. Dr. Ramazan KORKMAZ (ARDAHAN ÜNİVERSİTESİ)
Prof. Dr. Rıza FİLİZOK (GEDİZ ÜNİVERSİTESİ)
Prof. Dr. Yılmaz DAŞCIOĞLU (SAKARYA ÜNİVERSİTESİ)
Prof. Dr. Zikri TURAN (SAKARYA ÜNİVERSİTESİ)
Doç. Dr. Halim KARA (BOĞAZİÇİ ÜNİVERSİTESİ)
Doç. Dr. Ozan YILMAZ (SAKARYA ÜNİVERSİTESİ)
Doç. Dr. Ömer ÇAKIR (ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ)
Dr. Herkül MİLLAS (ARAŞTIRMACI-YAZAR)
Yrd. Doç. Dr. Bahtiyar ASLAN (İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ)
Yrd. Doç. Dr. Gülsemin HAZER (SAKARYA ÜNİVERSİTESİ)
Yrd. Doç. Dr. Hülya ÜRKMEZ (SAKARYA ÜNİVERSİTESİ)
Yrd. Doç. Dr. Nuri SAĞLAM (İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ)
Yrd. Doç. Dr. Okan KOÇ (SAKARYA ÜNİVERSİTESİ)
Yrd. Doç. Dr. Tevfik SÜTÇÜ (NAMIK KEMAL ÜNİVERSİTESİ)
Dr. Amina Šiljak-Jesenković (SARAYBOSNA ŞARKİYAT ENSTİTÜSÜ)

SAKARYA
ÜNİVERSİTESİ

SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
FEN-EDEBİYAT FAKÜLTESİ

ULUSLARARASI
SAVAŞ VE
EDEBİYAT
SEMPOZYUMU

16-18 Aralık 2014
SAKARYA

BİLDİRİLER KİTABI
II. CİLT

Editör

Prof. Dr. Yılmaz DAŞCIOĞLU

Redaksiyon ve Tasarım

Arş. Gör. Samet ÇAKMAKER

Yayın Koordinatörü

Yrd. Doç. Dr. Okan KOÇ

ISBN: 978-605-4735-75-4

Basım Yeri:

Sakarya Üniversitesi Basımevi
Esentepe Kampüsü-Sakarya

Sakarya-2016

NOT: Yazıların yasal ve bilimsel sorumluluğu yazarlarına aittir.

İÇİNDEKİLER

Yahya Kemal'in "Selimname"sinde Geçen "Savaş"la İlgili Kavramların Kullanım Tarzları Üzerine.....	1
<i>Prof. Dr. Mehmet Mehdi ERGÜZEL / Sakarya Üniversitesi</i>	
Şah İsmail'in Şiirlerinde Savaşa Dair Söylemler	17
<i>Yrd. Doç. Dr. Mehmet Nuri ÇINARCI / Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi</i>	
Yemen Harbi'nden İstiklâl Savaşı'na Ulaşan Tarihi Sürecin Tutsak Yollar Romanına Yansımaları.....	29
<i>Yrd. Doç. Dr. Mehmet SOĞUKÖMEROĞULLARI</i>	
Şiirde de Cephe de Zirve Şairler: Kerim Otar ve Kaysın Kuliy.....	45
<i>Yrd. Doç. Dr. M. Said ARBATLI / Akdeniz Üniversitesi</i>	
Birinci Dünya Savaşı İstanbul'unda Âhir Zaman Yaşantısı.....	58
<i>Yrd. Doç. Dr. Melih ERZEN / Gazi Üniversitesi</i>	
War Poetry in English Literature: Wilfred Owen.....	74
<i>Doç. Dr. Metin TİMUCİN</i>	
Savaş Basın ve Edebiyat Üçgeninde Bir Gazete: Fevaid'in Nüsha-i Güzidesi.....	78
<i>Muammer HARDAL Uludağ-Üniversitesi / Şamil ÇAN-Uludağ Üniversitesi</i>	
Kemal Tahir Romanlarında Kolektif Kahraman Olarak Askerler ve Savaş Olgusu	91
<i>Öğr. Gör. Muhammed Hükm / Kilis 7 Aralık Üniversitesi</i>	
Cengiz Aytmatov'un "Askerin Oğlu" Adlı Hikayesinde Sinema Unsurunun Kullanımı	106
<i>Yrd. Doç. Dr. Mustafa ÇETİN / İpek Üniversitesi</i>	
Dönem Seyahatnameleri Işığında Birinci Dünya Savaşı	117
<i>Yrd. Doç. Dr. Mürsel GÜRSES / Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi</i>	
Türk Tiyatro Eserlerimizde Kırım	129
<i>Prof. Dr. Müzeyyen BUTTANRI / Eskişehir Osmangazi Üniversitesi</i>	
Cumhuriyetin İlanına Kadar Çocuk Şiiri Olarak Yayımlanan Kitaplarda Yer Alan Şiirlerde Savaş Algısı.....	140
<i>Yrd. Doç. Dr. Necmettin ÖZMEN / İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi</i>	
Savaş Konusu Çağdaş Azerbaycan Şiirinde Temel Yön gibi (1993-2005 Yılları)	152
<i>Nergiz CABBARLI (ABDULLAYEVA) / AMEA, Nizami adına Edebiyat İstitütü</i>	
Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun "Milli Savaş Hikâyeleri"nde Savaşın Çocuklar Üzerindeki Olumsuz Etkileri.....	164
<i>Yrd. Doç. Dr. Nesrin ZENGİN / Mevlana Üniversitesi</i>	

Necmettin Halil Onan Şiirlerinde Zafer ve Kahramanlık Söylemleri.....	177
<i>Arş. Gör. Emine Neşe DEMİRDELER / Sakarya Üniversitesi</i>	
İsrail-Filistin Savaşı ve Bu Savaşın Türkçe Şiire Yansıması	192
<i>Yrd. Doç. Dr. Nilüfer İLHAN / Bozok Üniversitesi</i>	
Modern Azerbaycan Edebiyatında Karabağ Konusu	208
<i>Nubar HAKİMOVA / Azerbaycan Milli Bilimler Akademisi</i>	
Türk Milli Mücadele Dönemi ve Alman Bağımsızlık Savaşları Sonrasında Önemli Eserlerin Sosyolojik Bakış Açısıyla Karşılaştırılması.....	216
<i>Arş. Gör. Nurel CENGİZ / Hacettepe Üniversitesi</i>	
Duyguların Savaşı: Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Vatanseverlik ve Milliyetçilik Duygusunun Savaş Edebiyatındaki Yeri.....	229
<i>Yrd. Doç. Dr. Okan KOÇ- Araş. Gör. Mehmet Murat ŞAHİN / Sakarya Üniversitesi</i>	
Amerikan İç Savaşı: Robert Penn Warren, The Legacy of the Civil War ve Bir Ulusun Doğuşu	244
<i>Arş. Gör. Onur KAYA / Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi</i>	
İslam Edebiyatında Kitâbü'l-Cihâdların Muhteva Gelişimi	255
<i>Arş. Gör. Ömer Faruk AKPINAR / Sakarya Üniversitesi</i>	
Şeyhî'nin Husrev u Şirin Mesnevisi'ndeki Savaş Sahnelerinin Tasviri	284
<i>Yrd. Doç. Dr. Özlem GÜNEŞ / İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi</i>	
Joseph Harb'ın Şiirlerinde Savaş Teması	295
<i>Arş. Gör. Özlem Züleyha KURAN / Yıldırım Beyazıt Üniversitesi</i>	
Yaşar Kemal'in Bir Ada Hikâyesi Dörtlemesinde Savaşın İzlerine Nostaljik Bakış Denemesi	302
<i>Özlem ÖZTOK / Osmangazi Üniversitesi- Okt. Sabanur YILMAZ /Bilecik Şeyh Edebalı Üniversitesi</i>	
Türk Harp Edebiyatı Bağlamında İslamiyet Öncesi Türk Destanları Üzerine Bir Değerlendirme.....	316
<i>Arş. Gör. P. Nurdan GÜMÜŞTEPE / Bülent Ecevit Üniversitesi</i>	
Yeni Roman: Savaşın Edebiyata Yansımaları- Hiroşima Sevgilim Üzerine Bir İnceleme	332
<i>Arş. Gör. Seher MİDİLLİ / Marmara Üniversitesi</i>	
Esaretten Edebiyata Yansımalar	344
<i>Okt. Selami ALAN / Abant İzzet Baysal Üniversitesi</i>	
Yüzleşme Oyunları: II. Dünya Savaşı ve Nazi Almanyası'nın Tiyatroya Yansıması	358
<i>Doç. Dr. Selen KORAD BİRKİYE / İstanbul Aydın Üniversitesi</i>	
Toplumcu Gerçekçi Türk Şiirinde Savaş ve Propaganda	366
<i>Okt. Serhat DEMİREL/Sakarya Üniversitesi Rektörlük Türk Dili Bölümü</i>	

Aka Gündüz’ün Şiirlerinde Balkan Savaşları: Bozgun.....	381
<i>Yrd. Doç. Dr. Servet TIKEN / Atatürk Üniversitesi</i>	
Bir Alman Generalinin Gözünden Türk Askeri	392
<i>Dr. Sezen KILIÇ / Kara Kuvvetleri Lisan Okulu</i>	
Azerbaycan Romanında Karabağ Savaşı	405
<i>Şamil SADIGOV/ Azerbaycan Milli İlimler Akademisi Nizami Edebiyat Enstitüsü</i>	
Nazım Hikmet’in İspanya İç Savaşı Şiiri “Karanlıkta Kar Yağıyor”	416
<i>Dr. Tahsin AYDOĞDU / Ankara Üniversitesi</i>	
Kemal Tahir’in Gözüyle; İşgal Altında Bir Şehir: İstanbul	432
<i>Yrd. Doç. Dr. Turan GÜLER / Muş Alparslan Üniversitesi</i>	
Reha Çamuroğlu’nun ‘İkiilebir’ Romanında ‘Büyük Cihat’ Ve ‘Nefs’ Kavramlarının İncelenmesi.....	447
<i>Ümmügülsüm YILMAZ / MEB</i>	
Savaş Çocuklarının Şiirleri: Garip Şairlerinin Savaşa Bakışı	460
<i>Yrd. Doç. Dr. Veli UĞUR / Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi</i>	
Dostoyevski’nin Düşünce Dünyasında Savaşa Bakışı.....	473
<i>Yrd. Doç. Dr. Yakup AKYÜZ / Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi</i>	
Bir İntihar Aracı Olarak Savaş.....	487
<i>Yrd. Doç. Dr. Yasemin ASLAN / Pamukkale Üniversitesi</i>	
II. Dünya Savaşı’nda Japonya: Bir Maskenin İtirafı ve Hiroşima Adh Eserler Örneğinde	496
<i>Arş. Gör. Yasemin DAVARCI / Ankara Üniversitesi</i>	
Buket Uzuner’in Uzun Beyaz Bulut Gelibolu Romanında Postmodernist Unsurlar	505
<i>Arş. Gör. Yavuz Sinan ULU / Ardahan Üniversitesi</i>	
Tarihe Alternatif Çağ Romanları: II. Dünya Savaşı’nın Temsili	515
<i>Arş. Gör. Zuhale EROĞLU / Boğaziçi Üniversitesi</i>	

Şeyhî'nin Husrev U Şîrîn Mesnevisi'ndeki Savaş Sahnelerinin Tasviri

Yrd. Doç. Dr. Özlem GÜNEŞ*

Özet

Divan edebiyatı sadece aşk, âşık ve mâşuk üzerinde dönüp dolaşan kalıplaşmış konuları işleyen bir edebiyat değildir. Özellikle mesnevi nazım şekliyle yazılmış eserlerde hayatın birçok önemli kesiti gibi toplumların kaderini değiştiren savaşlar, edebî sanatlarla çarpıcı bir dille tasvir edilmiştir. Savaş tasvirlerinde savaş aletlerinin biçimlerinden, asker naralarına, kılıç seslerinden yay gerilmelerine, savaş meydanı manzaralarından oluk oluk akan kanlara kadar çok çeşitli tasvirler yapılmıştır. Edebî eserlerde mazmunlaşmış kelime ve kavramlarla işlenmiş ve bir savaş edebiyatı bahsini gerektirecek kadar geniş bir şekilde ele alınmış binlerce savaş tasviri vardır. Bizce bu konu sadece tarihî-hamasî mesneviler başlığı altında incelenmemeli müstakil bir biçimde ele alınmalıdır.

Çalışmamızın amacı bir aşk hikâyesi olarak bilinen, Şeyhî tarafından 15. yüzyılda kaleme alınan *Husrev u Şîrîn* mesnevisinin olay örgüsünde önemli bir yere sahip olan savaş sahnelerinin nasıl tasvir edildiğini gözler önüne sermektir. Sâsânî hükümdarlarından Husrev Perviz'in hayatını ve aşk maceralarını konu alan bu mesnevi hem zengin kelime hazinesi hem de edebî tasvirleri yönüyle edebiyat tarihi tetkikleri için asla ihmal edilemeyecek bir ehemmiyete sahiptir. Özellikle mesnevinin akışını değiştiren iki önemli savaş sahnesi, okuyucunun metni adeta yaşayarak anlaması için teşbihlerle zenginleştirilmiştir. Savaş sahnelerinin tasviri sadece mekân ve eşya merkezinde bir tasvir değildir. Komutanların askerlerini savaşa hazırlamak, moral ve motivasyonlarını arttırmak için yaptıkları konuşmalar, tarafların savaş stratejileri ve erdemler üzerine verilen mesajlar açısından da incelenmesi gereken tasvirlerdir.

---

* * İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, ozlem.gunes@izu.edu.tr

Çalışmamızda Prof. Dr. Faruk K. TİMURTAŞ'ın eserin kütüphanelerde mevcut yazma nüshalarını gözden geçirerek hazırladığı "*Şeyhî Husrev u Şîrin-İnceleme Metin*" adlı kitabı esas alınmıştır. Mesnevinin savaş sahnelerini anlatan minyatürlere hazırlanacak yansıda yer verilecektir. Böylece metin-minyatür ilişkisine de değinilecektir.

Sonuç olarak Türk tarihi ve edebiyatında büyük yer tutan savaş tasvirlerinin araştırmacılara sunduğu dil ve edebiyat malzemesinin zenginliği bu konunun müstakil bir bahis altında ele alınmasını zorunlu kılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Edebiyat, Savaş, Tasvir, Mesnevi, Şeyhi, Husrev u Şîrin

Abstract

Divan literature doesn't mention just love and lover. Especially in mathnawies wars are depicted with literary language. Form of instrument of war, sword sounds, blood in battlefield etc. are depicted by poets. In our literary works there are thousands depiction of war. We believe that this issue is handled as detached.

The aim of our study is that in *Husrev and Şîrin* mathnawi that known as a love story which was written in the 15th century by Şeyhî how is depicted war of scenes. Şeyhi narrates life and love adventures of Husrev in this mathnawi that has got rich vocabulary and an impressive language. Two important war scenes enriched with metaphors. War scenes are very important that there are messages on virtues, war strategies and motivation speeches.

In our study is based on *Şeyhî Husrev and Şîrin* that prepared by Faruk K. TİMURTAŞ.

Key Words: Literature, War, Depiction, Mathnawi, Şeyhi, Husrev and Şîrin

1. Giriş

Husrev u Şîrin, Sâsânî hükümdarı Husrev-i Perviz ile Ermen melikesi Şîrin arasında geçen bir aşk macerasının adıdır. İslam milletlerinin edebiyatlarında önemli bir yer tutan, birçok şaire ilham kaynağı olan bu hikâye, tarihî bir gerçeğe dayanmaktadır. Bu tarihî gerçeği edebî sahaya taşıyan kişi Firdevsî; hikâyeye asıl şeklini veren ve onu klasikler arasına sokan ise Nizâmî'dir. Şairin mesnevi tarzıyla ölümsüzleştirdiği hikâye

hem Türkler hem de İranlılar tarafından bir hayli rağbet görmüştür. Türk edebiyatında ilk defa Husrev ile Şîrîn hikâyesi yazan şair Altın Ordu sahasında yetişmiş olan Kutb'dur. Altın Ordu hükümdarı Tini Bek ve eşi Melike Hatun'a sunulan eser, Kıpçak şivesiyle 1341 yılında yazılmıştır.

Anadolu'da yazılmış ilk *Husrev u Şîrîn* ise Fahrî'ye aittir. Asıl adı Fahrüddin Yakub b. Muhammed olan Fahrî, eserini Aydınoğlu İsa Bey adına 1367/h.768'de yazmıştır. "Bu eser, sadece Anadolu'da tercüme edilen ilk *Husrev u Şîrîn* mesnevisinin metnini ihtiva etmesi bakımından önem taşımaz, aynı zamanda edebiyat tarihi kaynaklarında anılmayan şairin varlığına tanıklık eden tek vesika olma hüviyetini de taşır." (Güneş, 2010, s.3).

Şeyhî'nin *Husrev u Şîrîn*'i, ise büyük hacimde bir mesnevidir. Faruk K. Timurtaş'ın sekiz nüshayı karşılaştırarak elde ettiği metin 6944 beyittir. Şair *Husrev u Şîrîn*'i klasik tertibe uygun yazmıştır. Aruzun "mefâîlün mefâîlün feûlün" kalıbıyla yazılan eser II. Murad'a ithaf edilmiştir. Şeyhî, eserinin konusunu Nizâmî'nin *Husrev u Şîrîn* 'inden almıştır. Fakat iki eser arasında bazı noktalarda farklılık göze çarpmaktadır. Bunlardan en önemlisi bildirimizin de temel dayanağı olan Behrâm-ı Çûbin meselesidir. Nizâmî'de, Husrev İrmen'de iken bir haberci gelip babasının öldüğünü bildirir ve Husrev Medâyin'e gidip tahta oturur. Nizâmî, Hürmüz'ün ölüm sebebini ve Behrâm vakasını anlatmaz. Şeyhî ise bu bahsi bütün detaylarıyla anlatır. Çünkü Hürmüz'ün ölüm meselesini ve Behrâm vakasının başlangıcını bilmek, Husrev ile Behrâm arasında daha sonra geçecek mücadelenin anlaşılmasında yardımcı olacaktır. (Timurtaş, 1980).

2. Yöntem

Çalışmamızda Prof. Dr. Faruk K. TİMURTAŞ'ın eserin kütüphanelerde mevcut yazma nüshalarını gözden geçirerek hazırladığı "*Şeyhî Husrev u Şîrîn-İnceleme Metin*" adlı kitabı esas alınmıştır. Şairin, metinde geçen iki önemli savaş sahnesini okuyucunun zihninde canlandırmak adına kullandığı edebî tasvirler incelenmiştir. Önce savaşları hazırlayan nedenler üzerinde durulmuş akabinde bir savaşın üç önemli unsurunun (Savaş meydanı, askerler ve kahramanlar, silahlar) nasıl tasvir edildiği ele alınmıştır.

3. Bulgular

3.1. Savaşı Hazırlayan Nedenler

Mesnevinin olay örgüsünü derinden etkileyen bu savaş sahnelerinin ayrıntılarına geçmeden önce savaşı hazırlayan sebeplerin üzerinde durmak gerekir.

Hüsrev'in babası Hürmüz, adil ve cömert olmakla beraber, hilm ve vefa sahibi değildi. Az günaha çok ceza veren bir hükümdardı. İran'ın ileri gelenlerinden on bin kişiyi öldürttüğü için beyler ve halk ondan nefret etmekteydi. O sıralarda düşmanlar dört bir taraftan İran üzerine yürümüşü. Rum Kayseri, Yemen Şahı, Hıta Hakanı asker çekmişti. Hürmüz, vaziyeti akıllı ve kâmil insanlarla, din ulularıyla görüştü. Neticede, Rum ve Araplara istediklerinin verilmesine ve Turanlılarla harp edilmesine karar verdiler.

Hürmüz'ün Behrâm-ı Çübîn adlı akıllı ve tedbirli, lâkin hodbin bir kumandanı vardı. Onu yanına çağırtd. İsteddiği kadar asker ve mal vererek Sâye Han üzerine gönderdi. Sâye Han, Belh şehrini kuşatmış, Horasan'a yönelmişti. İki ordu karşılaştı. Sâye Han'ın ordusu yenildi. Behrâm, Sâye Han'ı öldürdü. Birçok bey esir edilmişti. Bunlar arasında Han'ın oğlu da vardı. Behrâm, ganimet olarak elde edilenlerin en iyisini ve büyük bir kısmını Han'ın oğluyla beraber Hürmüz'e gönderdi. Bu zaferin padişah sayesinde müyesser olduğunu ilan etti.

Bu galibiyete Hürmüz çok sevindi. Sâye Han'ın kız kardeşi, babası Nuşîrevân'ın karısı, kendisinin anası olması hasebiyle Sâye Han'ın oğlunu karşılattd ve izzet etti.

Hürmüz'ün, Behrâm'ı çekemeyen bir veziri vardı. Onu "Behrâm'ın gönderdiği mal, elde ettiğinin binde biri bile değil" diyerek kıskırttd. Hürmüz kızdı. Han'ın oğlu da Behrâm'ın kendisine kötü muamele yaptığını söyleyince büsbütün öfkeleni. Bu hiddetle Behrâm'a mektup yazdırdı ve hainliğini ilan etti. Hain kişinin kadından daha aşağı olduğunu söyleyerek ona kadın elbisesi gönderdi.

Behrâm mektubu alınca Hürmüz'ün huyunu bildiği için hiç şaşmadı. Kadın elbisesini giydi. Şehrin ileri gelenlerini divana çağırdı. Onlar, Behrâm'ı bu hâlde görünce şaşırtdılar. Hürmüz'ün haksızlık ettiğini söylediler. Behrâm, Hürmüz'den iyilik beklemenin doğru olamayacağını tahta Hüsrev'i getirmek gerektiğini söyledi. Hepsini bu tedbiri beğendiler. Bunun üzerine Behrâm isyanını açığa vurdu ve Horasan tahtına geçip oturdu.

Hürmüz, Behrâm üzerine asker gönderdi ise de muvaffak olamadı. Behrâm günden güne kuvvetlendiğini hissederek padişahlığa göz koydu. Bunun üzerine Medâyin beyleri toplanıp vaziyeti görüştüler. Hürmüz'den vefa bulamayacaklarını, tahtın

Behrâm'a kalacağını düşünerek Hürmüz'ü tahttan indirip tahtı Husrev'e vermeyi kararlaştırdılar. Hemen o gece, Hürmüz'ün gözlerine mil çekip Husrev'e mektup yazarak derhal Medâyin'e gelmesini bildirdiler.

Husrev vakit kaybetmeden Medâyin'e geldi ve tahta oturdu. Dedesi Nuşîrevân gibi çok âdil bir hükümdar oldu. Behrâm, Husrev'in şah olduğunu duyunca, hükümdar olma ihtirası arttı. Hürmüz'ün gözüne Husrev'in mil çektirdiğini, sefih ve sarhoş birinin hükümdar olamayacağını, kendi maksadının ona zarar vermek değil, onu ıslah etmek olduğunu etrafa yayarak memleketi Husrev aleyhine kışkırttı. Sonra büyük bir ordu toplayarak Medâyin üzerine yürüdü.

Husrev savaşacaktı; fakat halkın kendisini tutmadığını sezdiği için vazgeçti. Hocası Büzürg-ûmîd ile istişare etti ve tacı tahtı bırakarak Azerbeycan'a oradan da İrmen'e geçti (b. 2231-2567) (Timurtaş, 1980).

Husrev'in Behrâm ile ikinci kez Rum Kayseri'nin kızıyla evlenip elli bin kişilik orduyla beraber İran' a hareket ettiği vakit karşılaştı. Husrev, büyük bir fil üzerine kurulan tahtında harbi idare ediyordu. Filden inip vuruşmak istedi ama hocası Büzürg-ûmîd bırakmadı. Acem ordusunun gönülsüz savaştığını belki de kendisine müracaat edeceklerini söyledi. Nitekim gece bir haberci Acem beylerinden bir mektup getirdi. Beyler mektupta Husrev'in suçlarını affedeceğine dair teminat vermesi şartıyla ertesi gün Behrâm'ı bırakıp onun ordusuna geçeceklerini bildiriyorlardı. Husrev ahdnâme verdi. Ertesi gün Büzürg-ûmîd suturlarla tayin edip bildirdiği vakitte Husrev, Şebdîz'e binip kavgaya karıştı. Neticede Behrâm'ın ordusu mağlup oldu ve Behrâm Çin'e kaçarak başını kurtardı.

3.2. Savaş Tasvirleri

“Fırdevsî'nin *Şeh-nâme*'de daha çok destanî gayelerle nazmettiği birbirinden renkli savaş sahneleri, aşk mesnevisi telif eden şairlerce de hemen her eserde kaçınılmaz birer tasvir konusu olarak kullanılmıştır.” (Şentürk, 2002, s.503). Şeyhî, mesnevide iki yerde savaş tasvirine yer verir. Bu tasvirler, *Şeh-nâme*'deki tasvir üslubunu esas alan tasvirlerdir. Bu bir aşk mesnevisi olsa da yapılan iki savaş güç ve iktidar adınadır.

3.2.1.Savaş Meydanlarının Tasviri

Savaş meydanları tasavvur edildiği vakit akla önce ordu gelir. Ordunun gücünün ve kudretinin en belirgin alameti asker ve savaş aletlerinin çokluğudur. Bu yüzden ordunun çokluğunu anlatmak için mübalağaya başvurulur. Hareket hâlindeki

ordu dalgalı bir denizdir (*Pes itdi ol çeri deryâ bigi cûş / Hurûşundan felekler oldı bî-hûş* b.2318). İki ordunun birbirine girmesi dalgalanmakta olan iki denizin birleşmesi şeklinde tasavvur edilmiştir (*Karışdı birbirine iki deryâ / İrişdi şark u garba şûr u gavgâ* b.3685; *Gine karıştı iki bahr-ı cûşân / Biribirne girivân u hurûşân* b. 3779). Bazı tasvirlerde de ordu demirden bir dağ görüntüsündedir (*Demür tag sanki deprendi yirinden/yâ-hûd ayrıldı gökler birbirinden* b. 2319; *Demür mevciiyle tolup tag u sahrâ / İrüp oldı mukâbil iki deryâ* b. 3681). Savaş, rakkâsların raks ettiği bir eğlence meclisidir. Bu öyle bir meclistir ki orada şüphe ve korkuya yer yoktur (*Didi ey pehlevânlar has erenler / Bu bezm âvâzına rakkâs erenler* b.2303). Metinde, askerlerin savaşı bir helva olarak tasavvur ettiğine rastlarız (*Görürler cengi helva gibi erler* b. 3691).

Harp meydanlarından yükselen nefir ve kös seslerinin gürültüsü tasvirlerin en önemli unsurlarından biridir. Bu sesler kulakları sağır edecek, canavarları ürkütecek, feleğin kulağını delecek, yeri titretecek kadar şiddetlidir ve bütün evreni doldurmuştur (*Felek gûşın sadâ-yı kûs ider ker* b. 3686-b; *Nefirün na'rası kûsun girivi / Fukâa koymış-ıdı nerre dîvi* b. 3771).

Savaş meydanında yaşanan şiddet ve karışıklığı ifade ederken yerden kalkan toz bulutunun çokluğundan bahsedilir (*Göge toz eyle olmuşdı revâne / Ki san yir kaçup agdı âsmâne* b. 3703). Bu bulutlar yüzünden kimse gece ve gündüzün farkında değildir (*Şu resme basdı toz kalb u cenâhı / Ki dünden kimse fark itmez sabahı* b. 2323). Her yeri siyah bulutlar kaplamıştır. Bulutlardan dolu, kar yerine demir, yağmur yerine ise kan yağmaktadır (*Sanasın kapladı ebr-i siyeh-gûn / Tolu karı demür yagmurları hûn* b.3687). Toz bulutlarının meydana getirdiği karanlık içinde hâkim renk kırmızıdır (*Mey-i gül-gûn pür olup sahn-ı meydân / Kadeh-veş kelleler olmuşdı gerdân* b. 3695; *Bulut yağmur yirine kan dökerdi / Kaçup ol korhudan cin cân dökerdi* b. 3705). Kırmızılık ovayı, atların ayaklarını, savaş aletlerini sarmıştır. Bu durum anlatılırken kırmızı renkteki taşlardan istifade edilmiştir (*Cenib atlar ki zerrîn-na'l idiler / Sanasın kim serâser la'l idiler* b. 3706).

Cesetlerin çokluğunu vurgulamak da savaşın şiddetini ve savaş meydanının durumunu ifade etmede başvurulan yollardan biridir (*Yir üzre taglar oldı küştelerden / Ki göge çıkılurdu püştelerden* b. 2336; *Ölü etiyle âdem eyle tolmuş / Ki yazı yüzi taga hem-ser olmuş* b. 3783; *Şu denli kellelerden yıgdılar çaç / Ki yıllar kalmadı kuş dâneye aç* b. 3804). Savaştaki askerlerin durumu henüz pişen bir yemek misali tasvir edilmektedir (*Sanasın bişdi summâkiyye ol dem / Ve-likin suyu kandan eti âdem* b. 3689;

Bişer ol denlü aşlar et ü kandan / Ki her kim tatdı ise toydı cândan, degül kim ol ta'âmı yidi herkes / Ki buldı tu'ma mûr u mâr u kerkes b. 3692-3693).

Behrâm'ın Sâye Han ile yaptığı savaşın giriş bölümünde şair, olayın başlangıç zamanını anlatırken savaşa uygun bir tasvir yapar. Sabah vakti savaş sahnesine uygun bir şekilde tasvir edilir. Şaire göre felek, güneşin doğuşuyla zırha bürünmüş, sırtına bir Çin kalkanı eline ise Hint kılıcı almış bir cengâverdir (Şentürk, 2002). (*Meger bir subh kim çerh-i zirih-pûş / götürdi çînî kalkanını ber-dûş, Zirih üzre geyüp nûrani cevşen / Tutardı tîg-i hindî nîze rûşen b. 2297-2298*) Güneşin doğuşuyla yıldızların kaybolması ise bu cengâverin kılıç salması neticesinde zincirlerin darmadağın olmalarıdır (*Şu denlü saldı tîgi zeng-bâra /Ki oldu miğ gibi pâre pâre b. 2299*).

3.2.2. Asker ve Kahramanların Tasviri

Savaş meydanı tasvir edilirken özellikle askerlerin ve kahramanların düşmanla olan mücadelelerini anlatan beyitlere rastlarız.

Savaş meydanındaki askerlerin durumu bir bahar bahçesini andırmaktadır (*Çeriler benzedi bâg-ı bahâra / Siper gelmiş sünüler lâle-zâra b. 2313*). O kadar çok asker vardır ki o meydanda başka canlıya yer yoktur (*Çeriden eyle tolmuş kûh u sahrâ / Ki kalmamışdı vahş u tayra me'va b. 3775*).

Özellikle kişi tasvirleri mesnevinin erkek kahramanının/kahramanlarının cengâverlikleri üzerinde yoğunlaşır. İlk savaş sahnesinde Behrâm, Sâye Han ile savaşa girişmeden önce askerlerini cesaretlendiren bir konuşma yapar. Kahramanımız İran'ın meşhur kahramanı Rüstem'e benzer. Onun gibi giyinmiştir. Konuşmasında karşı tarafı küçümseyecek kendi askerini ise şahlandıracak cümlelere yer verir (*Didi ey pehlevânlar has erenler / Bu bezm âvâzına rakkâs erenler, Gelün gayret kuşağın ber idelüm / Gönülden vehm ü hayfî terk idelüm, Çü gönümüz bir ola egnümüz düz / Bin olsa bire yüz döndürmeyevüz, İricek on iki kez bine leşker / Olurmuş dirler az ü çok beraber, Bular hod bir nice ac ü harâmî / Harâmîden göre mi er garâmi, Koyunun nice çoğ olsa sürisi / Yiter binine kassâbun birisi, Ne denlü dirilürse ördek ü kaz / Tagılır çünki şeh-bâz ide pervâz, Sürünüz varalum gayret bizümdür / Turunuz uralum nusret bizümdür, Bana kon kalbi ile Sâye Hânı/ Virem yahûd alam başı vü cânı b.2303-2311*).

Behrâm Sâye Hân'ın ordusuyla olağanüstü bir şekilde savaşmaktadır. O, bir cihângîr, kükreyen bir aslan, aç bir kurt; düşman askeri ise evcil bir hayvan, kurdun parçaladığı bir koyundur. Behrâm, gürzü ile Elbürz dağını unufak eden, Hind kılıcıyla

insanları dilimleyen, sünüsüyle on, on beş kişiyi bir anda yere indiren, oku ile uzakları yakın kılan; narasıyla, sesiyle, hücumuyla, gürzü, kılıcı ve vuruşuyla savaş meydanında Tatarı zarara uğratmış insanüstü güce sahip bir komutandır (b. 2339-2347). Behrâm, okunu kendisini zehirli bir ok ile vurmaya çalışan Sâye Han'a öyle bir atar ki ok çarhın yedi gezegenini delip geçer ve Sâye Han'ı cansız bırakır (b. 2359-2367).

İkinci savaş sahnesinde ise Behrâm'ın karşısında Husrev'i görürüz. Şair bu kez de Husrev'in kahramanlıklarını anlatır bize (*Hemân-dem sıçradı şahin bigi tîz / Binüp Şebdiz 'e pervâz urdı Pervîz* b. 3789, *Elinde tîg-ı hindî çalsa kime / Demür tag ise iderdi iki nîme* b. 3792).

Husrev'in bir gece vakti Allah'a yakarışı da önemli bir psikolojik tasvirdir. Savaş esnasında ümitsizliğe düşen Husrev, askerlerin dinlenmeye çekildiği bir gece vakti Rabbine açılır (*Senindür mülk-i âlem Mâliki sen / Birine virüp alursın birinden* b. 3740; *Bilürsin âhiri iy her hâle âlim / Ki bana zulm eder Behrâm-ı zâlim; Atam tahtını aldı başum ister / Kurutdı bini şimdi yaşum ister* b.3742-3743).

Husrev'in kazandığı bu zaferde hocası Büzürg-ûmîd'in büyük payı vardır. Hocası Büzürg-ûmîd devlet adamı kimliği ile Husrev'e hem nasihat hem de savaş taktikleri verir (*Bugün sabr it ki yarın fırsatundur / Ne yıl deprense bad-ı nusratundur, Acem kavmi gönülsüz duruşurlar / Senünle sanma candan uruşurlar, Gönüller sendedir andaysa tenler / Ne denlü iş ide cansuz bedenler, Bağırları niceme oldısa taş / Atan kullarıdır âhir bu evbaş, Umaram kim bu dün iş uz ideler / Nihâni hazretinle söz iderler* b. 3712-3717).

Husrev hocasının bu sözlerinden çok istifade eder. Komutasında bulunan askerlere sabrı, birliği, cesareti tavsiye eden bir konuşma yapar (b. 3719-3725).

3.2.3.Silahlar

a. Ok ve Yay

Savaş meydanında düşmana toplu olarak atılan oklar, ok yağmuru ve kaza yağmuru şeklinde tasvir edilmiştir (*Kaza yağmurları tîr-i siperden / Siper n'olur geçer kalb u cigerden* b. 2337). Oklar kimi zaman kan içmeye can atan vahşi kuşlar gibi düşünülmüştür (*Uçar kuş bigi tîr-i tîz-reftâr / Açar kan içmege çengal ü minkâr* b. 2330). Vücuda saplanan ok, insanın damarlarında dolaşan şeytan gibidir (*Meger şeytanlık eyler ok hünerde / Ki yir eyler girüp kan u tamarda* b. 3701). Ok, iki ordu arasında gidip gelen bir habercidir (*Berber birbirine iki leşker / Ok oldı arada peyk-i haber-der* b. 3778).

Ecel bir terzi olarak tasavvur edildiğinde kılıç makas, ok iğne, süngü de arşındır (*Ecel derzisi tonlar biçmiş ol gün / Kılıç sındı ok iğne sünü arşun* b. 2332).

b. Kılıç

Şair, kılıçları kanla dolu kadehler olarak tavsif eder (*Kılıçlar elde sankim câm-ı pür-hûn / Kılurlar cür'alardan hâki pür-hûn* b.2327).

c. Süngü

Süngü kimi zaman bir ejderhadır (*Saçar od dilden ejderhâ-yı nîze / Kılur kuyruğı taşı rîze rîze* b. 2329). Kimi zaman da şekil itibarıyla düşmana dil uzatmış bir insandır (*Dil uzatmış sünüler söylemege / Cigerler hâlini şerh eylemege* b. 3780). Şair, atılmak üzere elde tutulan süngüyü oturacağı göğsü gözleyen bir şahıs olarak tasavvur eder (*Çi-ger sancakların yüceydi kadri / Sünüler gözler oturmaga sadrı* b. 3697). Sünü ve oku hayvanlara nevale bölüştüren böylelikle hayra hizmet eden bir insan olarak da görürüz (*Sünü ok hizmet eyler yani hayre / Üleşdürür nevale vahş u tayre* b. 3694).

ç. Kement

Kement bir yılanıdır ve sarıldığı herkesi cansız bırakır (*Kemendün halkasıdır mâr- ı pîcân / Ki kılur her kime bulaşsa bî-cân* b. 3702).

d. Gürz

Gürzün şiddeti anlatılırken dağ kelimesi muhakkak vurgulanır (*Tagıdur magzi gürz-i kûh-peyker / Şu resme kim gubârı bād-ı sarsar* b.3700; *Kakiyup kime ursa darbet-i gürz / İderdi hurd olursa kûh-ı Elburz* b. 2342). Gürzün sesinin ok kirişinin sesi ile birleşmesi etkileyici bir dille anlatılır (*Kiriş âvâzi gürzün çâkaçâkı / bırakmış tâk-ı ayyûka tırâkı* b.2331).

e. Alemler

Savaş sahnelerinde ordunun tasvirinden hemen sonra kös ve nefirler çalınır ve alemler havaya kaldırılır (*İrecegin bilüp zahm ü elemeler / Önürdi kana gark olmuş âlemler* b. 2321).

f. Kalkan

Şair, kalkanı göğüs gerip, gözlerini havaya diken ve böylece kazaya rıza gösteren bir düşman askeri olarak düşünür (*Gerüp kalkan gögüz gözler havayı / Kazaya ya'ni virmişdür rızâyı* b.2338).

3.3. Savaşlardan Çıkarılacak Dersler

Şeyhî, iki savaş sahnesinde de okuyucuya bazı nasihatler verir. Behrâm ile Sâye Han arasındaki savaş Han'ın ölümüyle sona erer. Bu ölümden sonra şair, dünyanın gelip geçiciliğinden, mal ve makam hırsından bahseden beyitler söyler (*Cihân virdüğünü sanma ki kalur / Eger bir habbe ise gerü alur* b.2372; *Dün ol mülküm diyenler yir yüzünü / Bugün yirde ilanlar yir yüzünü* b. 2378; *Dün ol mâl-ı cihâna toymayan göz / Bugün gözinde kaldı bir avuç toz* b. 2379).

Husrev ile Behrâm arasındaki savaşın sonucunda Çin'e kaçan Behrâm'ın ardından da nasihatler verilir (*Kim oldı bir nefes bu evde dil-şâd / Ki yüz bî-dâd ile kılmadı feryâd* b. 3814; *Bu bag içinde bir ağaç yücelmez / Ki son ucu ecel yili oc almaz* b.3818).

4. Sonuç

Şeyhî'nin *Husrev u Şîrîn*'i aslında bir aşk mesnevisidir. İktidar ve güç adına yapılan iki savaş dehşet verici manzaralar içerir. Savaşın gürültüsü, dökülen kanlar, meydana gelen toz bulutu, yığılan cesetler, gökten demir ve kan yağmuru misali yağın ok ve süngülerle savrulan kılıçlar, gürzler en canlı şekilde tasvir edilmiştir. Şentürk'e göre (2002) Şeyhî'nin mesnevisinde yer alan savaş tasvirleri İran'ın *Şeh-nâme* ve klasik aşk mesnevilerinde alışlagelmiş kalıplar çerçevesinde çizilen tasvirlerdir. 15. yüzyılın sonuna kadar Şeyhî'nin tasvirlerindeki canlılık ve hareketliliğin bir benzerine rastlamak güçtür. Bunlar sadece mekân ve eşya merkezinde tasvirler değildir. Komutanların askerlerini savaşa hazırlamak, moral ve motivasyonlarını arttırmak için yaptıkları konuşmalar, tarafların savaş stratejileri ve erdemler üzerine verilen mesajlar açısından da üzerinde durulması gereken tasvirlerdir.

Hayatın birçok önemli kesiti gibi toplumların kaderini değiştiren savaşların tasviri, dil ve edebiyat zenginliği açısından müstakil bir başlık altında ele alınmalıdır.

5. Kaynakça

Eliaçık, Muhittin. (2011). *Selçuknâme'de Edebî Savaş Tasvirleri*. Sosyal Bilimler Dergisi, 1, 105-126.

Güneş, Özlem (2010) *Fahrî'nin Husrev u Şîrîn'i (Metin ve Tahlil) Nizâmî ve Şeyhî'nin Eserleriyle Karşılaştırılması*. Basılmamış Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi.

Şentürk, Atilla. (2002) *XVI. Asra Kadar Anadolu Sahası Mesnevilerinde Edebi Tasvir*. İstanbul:Kitabevi

Timurtaş, Faruk. (1980) *Şeyhi Husrev u Şîrîn, İnceleme-Metin*. İstanbul: Edebiyat Fakültesi Basımevi

Tökel, Dursun Ali (2000) *Divan Şiirinde Mitolojik Unsurlar-Şahıslar Mitolojisi*. Ankara: Akçağ